

DÜNYADA ERKEN YAŞTA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ UYGULAMALARI VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Yrd. Doç.Dr.Nuran Aslan
Çukurova Üniversitesi
Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı

Özet: Dünyadaki siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel gelişmeler çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün benimsenmesine neden olmuştur. Bu durum ise, erken yaşlarda birinci yabancı dil öğretimine başlanmasını gerekli kılmıştır. Ülkemizde de erken yaşta yabancı dil öğretimi uygulaması ilköğretimin 3. ve 4. yılından itibaren başlamaktadır. Ancak erken yaşta yabancı dil öğretimi uygulaması konusunda ders araç-gereçleri, gerekli bilgi ve deneyime sahip uzmanlaşmış öğretmen, v.b. konularda sorunlar mevcuttur. Bu çalışmada amaç; başka ülkelerdeki erken yaşta yabancı dil öğretimi uygulamaları ile ülkemiz koşulları ile uygulamalarını karşılaştırmak, bu konudaki öğretiler ve yöntemsel kuramları betimlemek ve ülkemiz koşullarına uygun öğretiler ve yöntemsel öneriler oluşturmaktır.

Anahtar Sözcükler: Erken yaşta yabancı dil öğretimi, çok dillilik, çok kültürlülük.

Résumé: Le développement culturel, social, économique et politique mondial s'est accompagné de l'émergence du multilinguisme et du multiculturalisme. Dans ce contexte l'enseignement précoce d'une langue étrangère semble indispensable. En Turquie, l'enseignement d'une langue étrangère a été mis en place au niveau primaire à partir de la troisième ou quatrième année. Mais le problème le plus important est celui de la formation des enseignants et du choix du matériel pédagogique. Le but de ce travail est d'analyser la mise en place de l'enseignement précoce dans d'autres pays et de la comparer avec celle de notre pays, mais aussi de décrire les théories didactiques et méthodologiques et de faire des propositions au niveau didactique et méthodologique en tenant compte des conditions de notre pays.

Les Mots - Clés: L'enseignement précoce, multilinguisme, multiculturalisme.

0. Giriş

18. ve 19. yüzyıllar yabancı dilde eğitim (Latince eğitim), iki dilli eğitim ve yabancı dil öğretimi bağlamlarında erken yaşta yabancı dil öğretimini savunanlar ve karşı olanlar arasındaki tartışmaların yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Erken yaşta yabancı dil öğretimi, günümüzde özellikle AB ülkelerinde olduğu gibi çok dilliliğin kabul edilmesi, küreselleşme gibi siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin ve eğitim, öğretim, iletişim teknolojileri alanlarındaki gelişmelerin ışığında 90'lı yıllardan sonra yoğun olarak dünyada ve özellikle 1998'den sonra ülkemizde de genel kabul görmüş ve ilköğretimden sonra uygulanmaya başlanmış bir olgudur. Ancak uygulamaya geçilmesi başarının garantisi olmamaktadır. Çok yeni ve farklı bir konu olan erken yaşta yabancı dil uygulamasından istenilen başarının elde edilebilmesi için, ülkemizde bu konunun ayrıntılı olarak ele alınıp gerekli koşul ve olanakların yerine getirilmesi gerekmektedir. Ben burada daha çok bu alanda farklı ülkelerdeki uygulamaları, gerekli koşul ve olanakları ülkemizdeki uygulamalarla karşılaştırarak erken yaşta yabancı dil öğretimi

konusunda ülkemizde yapılması gerekenleri dile getirmek istiyorum.

1. Erken Yaşta Yabancı Dil Uygulamasına Tarihsel Bir Bakış

Tarihsel olarak kısaca bakacak olursak çok dilliliğin hakim olduğu İsviçre, Belçika, İrlanda gibi ülkeler ile Hindistan gibi sömürge ülkeleri ve Kanada gibi göçmen alan ülkelerde ve Almanya'da kurulan ama diğer bazı Avrupa ülkelerinde de şubeleri olan kendine özgü ders programıyla iki dilli eğitim veren Waldorfschule'lerde erken yaşta yabancı dil öğretimi uygulamaları daha da eskilere dayanmakla birlikte genel olarak dünyada ilgi I. Dünya savaşından sonra başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde FLES (Foreign Languages in elementary Schools) hareketi ile ; 1920' den sonra Doğu Avrupa Ülkeleri ve dönemin Sovyetler Birliğinde uygulama denemelerine başlanmıştır.1950' de "modern language association"ın kurulmasıyla bu alana duyulan ilgi artmıştır. 50'li yıllarda İsveç'te "English without a book" projesi ile daha sonrada Fransa ve İngiltere'de benzer projeler

kapsamında pilot uygulamalar başlatılmıştır.(bkz: O'neil, 1993).

UNESCO ve Avrupa Konseyi'nin bu konuda yürüttüğü araştırma sonuçları Avrupa'da bir çok ülkenin konuya yönelmesine neden olmuştur. 1970'li yıllarla birlikte Finlandiya, Norveç, İsveç ilköğretimde 3. yıldan itibaren yabancı dil dersi uygulamasına geçmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte Avusturya, İtalya, İspanya ve Fransa bu uygulamaya geçmiştir. 1970'li yıllardan itibaren Almanya'nın bazı eyaletlerinde belli okul türlerinde ilköğretimde yabancı dil uygulamasına başlanmış ama genel uygulama daha yakın bir zamanda yürütülmeye başlanmıştır. 70'li yıllar bu konuda yoğun araştırmaların, incelemelerin ve tartışmaların yaşandığı yıllar olmuştur. Özellikle Council for Cultural Coperation 1988 gibi uluslar arası araştırma projeleri; Avrupa Konseyi'nin 1990'lı yıllarda düzenlediği Workshop'lar ve Nürnberg Sempozyumları gibi bilimsel etkinlikler ve araştırma sonuçları dünya çapında erken yaşta yabancı dil öğretimi uygulamasına geçilmesine neden olmuştur. Hatta bazı ülkelerde okul öncesi dönemde de yabancı dil uygulamaları yürütülmesine başlanmıştır. (O'neil, 1993:22-24) Günümüzde artık küreselleşme, sınırların kaldırılması, iletişim teknolojileri, öğretiler ve yöntem bilim alanlarındaki gelişmeler ve siyasal alanda da Avrupa Birliği gibi kuruluşların etkisiyle genel olarak eğitim alanında olduğu gibi dil öğretimi alanında da gerek uygulamalarla ilgili bilgi alışverişinde bulunmak gerekse ortak amaç, içerik, yöntem, materyal ve öğretmen eğitimi gibi konularda bağlayıcı kararlar, çerçeve programlar hazırlanmaya yönelik "Network for Information on Curriculum and Evaluation gibi merkezler veya Lingua (Garabédian,1991:20) projeleri uygulanmaya başlamıştır. Ülkemizde de zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla gerçekleştirilen 1997/98 eğitim döneminde uygulanmaya konan eğitim reformuyla birlikte ilköğretimde 3.4. sınıflardan itibaren yabancı dil dersi uygulaması başlatılmış bulunmaktadır. Buna karşılık örneğin İngiltere'de 1964-74 tarihleri arasında yürütülen "primary French" adlı projenin olumsuz sonuçları bu ülkede

ilköğretimde genel bir yabancı dil uygulamasına geçilmesi konusunda çekinceler yaratmıştır. Söz konusu tarihsel süreç içinde yakın geçmişimize kadar yabancı dil öğretimi konusunda; yabancı dil öğretimi, iki dilli eğitim, yabancı dilde eğitim ve farklı yaş ve amaçlara göre yapılandırılmamış bir yabancı dil öğretimi ve hangi yabancı dil veya diller gibi konularda bir karmaşa yaşandığı için bu konuda erken yaşta yabancı dil öğretimini savunanlar ve karşı olanlar şeklinde kutuplaşma yaşanmıştır.

Ülkemizde de bu kavramlar bağlamında 90'lı yıllarda yoğun bir tartışma başlamış, yabancı dilde eğitimi savunanlar ve yabancı dil öğretimini savunanlar şeklinde bir kutuplaşma yaşanmış; özellikle yabancı dilde ve iki dilli eğitimin anadili ve kişilik üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri; yabancı dil öğretimindeki başarı ve başarısızlıklar ve bu başarısızlıkların nedenleri üzerinde; takviyeli yabancı dil dersleri veya yabancı okulların Türkiye'ye etkileri vb. konularda tartışmalar yapılmıştır. Ayşe Kilimci o dönemde bu konu üzerinde yazılan yazıları bir eserde toplayarak yayınlamıştır. (Ayrıntılar için bkz. Kilimci 1998)

Bazı konular hakkında doğru değerlendirme yapabilmemiz ve ülkemizde yürütülen tartışmaların doğru anlaşılabilmesi için bu tartışmalara da kısaca değinerek düşüncelerimi olgunlaştırmaya çalışacağım.

2. Erken Yaşta Yabancı Dil Uygulamasına İlişkin Tartışmalara Genel Bir Bakış

2.1 Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimine Karşı Gerekçeler

Erken yaşta yabancı dil öğretimine karşı yaklaşımlar çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin; Montaigne, Comenius, Rousseau ve Pestalozzi gibi düşün ve bilim insanları Aydınlanma döneminde erken yaşta yabancı dil öğretimine karşı çıkmışlardır.

2.1.1 Toplumsal, Kültürel, Sosyal Gerekçeler

O dönem koşullarında yabancı dilde eğitim veya yoğunlaştırılmış yabancı dil öğretiminin sadece özel kurum ve kuruluşlarda gerçekleştirilmesi ve toplumun her kesiminin

bu olanağa sahip olmaması eğitimde birlik ve eşitlik ilkesine ters düştüğü için, toplumda yabancı dil bilenlere ayrıcalıklı yaklaşılması, yabancı dil bilmenin bir ayrıcalık göstergesi olarak kullanılması gibi nedenlerden dolayı demokratik olmayan toplumsal sınıf ayırımı derinleştirdiği ve eğitimde fırsat ilkesini zedelediği için, bilim insanları bu duruma karşı çıkmışlardır.

2.1.2 Fizyolojik, Bilişsel Ve Öğretbilimsel Gerekçeler

Bu düşünürler o dönemlerde temel eğitimin ana dili yerine bir anlamda ölü bir dil olan Latince ile yani yabancı dilde yürütülmesinin çocuğun öz benliğinin gelişimini ve öğretim süreci içinde yabancı dilde eğitimde karşılaştıkları güçlüklerin okul başarılarını olumsuz etkilediği, çocuğun duygusal, ruhsal gelişimini, onun sosyalleşmesini engellediği, ulusal kimliğin oluşumunu ve ana dili gelişimini zayıflattığı için karşı çıkmaktaydılar.

Erken yaşta yabancı dil öğretimine karşı olmanın başka bir nedeni de istenilen başarının elde edilmemesidir. Nitekim 19.yüzyılın sonlarına kadar farklı okul, yaş, amaçlara göre bir yabancı dil dersi yürütülmesi söz konusu değildi. Klasik filoloji öğretiminden geçmiş sınırlı bir öğret-ve yöntembilim bilgisine sahip öğretmenler hemen her okul türünde belli amaç ve içerik (genelde edebi metin okumaya yönelik) izleyen, öğrenci değil öğretmen merkezli bir yaklaşım sergileyen ve çocukların ilgi ve isteklerini dikkate almayan öğretmenler tarafından yürütülen bir eğitim yaygındı. Bu da eğitim ve öğretimde istenilen başarıyı sağlamadığı gibi çocuğun bir çok alandaki yaratıcılığını da köreltiyor, öğrenme arzusunun azalmasına yol açıyordu.

2.1.3 Ekonomik, Siyasal Gerekçeler

Daha sonraki yıllarda Latince dışında başka bir yabancı dilde(İngilizce, Almanca, Fransızca gibi) eğitim ve öğretime de benzer gerekçelerle örneğin tüccar, sanayici, diplomat ve yurt dışında görevli yüksek bürokratların görevli buldukları ülke dil ve kültürünü

öğrenmeleri ve çocuklarına da o yabancı dilde eğitim ve öğretim görmelerine olanak sağlamalarının kendileri ve çocuklarının söz konusu dil ve kültürün etkisinde kaldıkları gerekçesiyle ülke içinde yabancı dilde eğitim verilmesine ve okullarda anadilinden daha yoğun yabancı dil dersi konmasına bu tarz eğitim almış insanların kendi ulusal değerlerine yeterince önem veremeyeceği görüşüyle karşı çıkmışlardır.

Günümüze geldiğimizde öğretbilimsel olarak artık yabancı dilde eğitim ile yabancı dil öğretimi arasında bir ayırım yapılmakta ve ana dile gereken önem verilmeden yürütülecek yabancı dilde eğitimin sakıncaları üzerinde tartışmalar sürmektedir. Öğret-ve yöntembilim, ruhdilbilim gibi bilim dallarının araştırma sonuçları, yabancı dil öğretimi bağlamında değerlendirilecek olan yabancı dil dersinin artık okul türlerine, amaç ve bu amaca yönelik içeriklerin; öğrencinin yaş ve diğer özelliklerini de dikkate alarak yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir. Buna göre de ders araç, gereçlerinin geliştirilmesi ve öğretmen eğitiminin farklılaştırılması gerekmektedir. Söz konusu düşünceler ışığında şimdi de kısaca erken yaşta yabancı dil öğretiminin gerekçelerine bakalım.

2.2 Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimini Savunan Gerekçeler

2.2.1 Toplumsal,Kültürel, Sosyal Gerekçeler

Yukarıda saydığımız gelişim ve değişimler bize farklı toplumlarla, kültürlerle, varlıklarla birlikteliği sağlamıştır. Çağdaş yaşam için artık ulusal kültürel değerler yeterli gelmemektedir. Demokrasi, insan hakları gibi evrensel bilimi, sanat, teknik, eğitim ve kültürel değerleri de edinmek kendi değerlerimizi evrensel boyutlara taşımak için farklı dil ve yaşam biçimlerini tanımak zorundayız. Doğru yapılandırılmış yabancı dil öğretimi çocuğun zihinsel gelişimine olumlu katkı sağlamakta, onun ufkunu, bakış açısını, dünya görüşünü zenginleştirmekte kişilik ve kimlik gelişimine olumlu etkide bulunmaktadır. Yabancı dil çocuğun "ethno" merkezli düşünce tarzını yumuşatmakta ve ona yabancıyı olduğu gibi kabullenme yetisi

kazandırmaktadır.(Bknz:http://www.Goethe.de/z/50/pub/nuernb/teil_a.htm)

2.2.2 Fizyolojik, Bilişsel Ve Öğretibilimsel Gereçekler

Yapılan araştırmalar çocukların yabancı dilde (örneğin: vurgu ve sesleri) bazı konuları yetişkinlerden daha etkin ve gelişim aşamalarının özelliklerinden kaynaklanan öğrenme alışkanlıkları nedeniyle yaparak veya yaşayarak öğrenmeye daha yatkın oldukları, bu nedenle de daha kolay öğrendiklerini ortaya koymuştur.

Çocuk gelişimine fizyolojik açıdan baktığımızda çocuk dünyaya geldikten sonra ergenlik çağına bitimine kadar öğrenme için önemli belli aşamalar geçirmektedir. Bu dönem içinde gelişimin evrelerine uygun olarak başlangıçta daha çok sağ korteks (görsel, sezgisel öğrenme; kendiliğinden ve vücut dilini kullanan ve dilin daha çok ses, vurgu boyutunu kayıt altına alan) daha etkin olmakla birlikte, sol korteks(daha çok kelime ve kavramları, kurallı öğrenme ve dilin diğer boyutlarını kayıt altına alan) ile de uyumlu ve eşgüdümlü bir şekilde bilgileri hafızamıza kayıt eder. Buna göre ergenlik çağına kadar çocuklarda genelde doğal, sezgisel, görsel, taklide dayalı bir yabancı dil öğrenme gerçekleşmektedir.

Son yapılan araştırma sonuçlarına göre erken yaşta yabancı dil öğrenmeye başlamanın çocukların genel olarak gelişimleri üzerinde çok yönlü etkisi olduğu, örneğin: bilişsel ve entelektüel gelişimlerine de olumlu katkılarda bulunduğu ileri sürülmektedir. (Bknz:http://www.Goethe.de/z/50/pub/nuernb/teil_a.htm). Çocukların bilgiyi hafızaya alma, hatırlama ve kayıt etme becerileri de gelişmektedir.

2.2.3 Ekonomik, Siyasal Gereçekler

Dünyada toplumlar arasındaki sınırların ve iletişim engellerinin giderek kalkması ve kalkınmak için diğer ülkelerle siyasal, ekonomik ve teknik, bilimsel ve eğitim alanlarında bilgi alışverişini sağlamak isteği çok kültürlülüğün, çok dilliliğin

benimsenmesini sağlamıştır. Bunun gerçekleşmesi içinde anadili ile birlikte en az iki dilin öğrenilmesi gerekliliğine inanılmıştır. Söz konusu amaca ulaşmak ise ancak erken yaşta yabancı dil öğretimine geçmekle mümkün görülmektedir.

Bunların yanında AB ile bütünleşmek isteyen ülkemizin son yıllarda AB'nin üye ülkeleri için öngördüğü siyasal, kültürel, ekonomik ve eğitim alanlarında düzenlemelere bakacak, Nürnberg Tavsiye kararlarına (Goethe-Institut, 1997) göre birlik üyesi ülkelerin vatandaşlarının belli seviyelerde üç dilli yetiştirilmesi ve ilköğretimden itibaren yabancı dil dersi uygulanması koşulunu dikkate alacak olursak bizim bu konuda yapacak daha çok işimiz bulunmaktadır. Özellikle AB'nin ruhuna ters düşen tek yabancı dil uygulamasından kurtulup birlik üyesi ülkelerin dillerini öğretmeye geçmemiz gerekmektedir. Bu konuda yanlışlara düşmememiz ve istenilen başarının elde edilebilmesi için söz konusu ülkelerle işbirliği yaparak bu alanda onların deneyimlerinden yararlanmalıyız. Bu nedenle başka ülkelerdeki uygulamalara biraz bakalım.

3. Dünyada Erken Yaşta Yabancı Dil Uygulamalarına Genel Bir Bakış

I. Dünya savaşından sonra dünya gündemine giren erken yaşta yabancı dil öğretimi 70'li yıllara kadar daha çok Waldorfschule gibi sınırlı sayıdaki iki dilli eğitim kurumlarında ve İsviçre gibi çok dilliliğin yaşandığı belli ülkelerde yürütülmüş ve II. Dünya savaşından sonrada Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkede pilot projeler kapsamında sınırlı ve kesintili olarak uygulamaya konmuştur. 70'li yıllardan sonra ise erken yaşta yabancı dil öğretimi dilbilimsel, eğitim, yöntem ve öğretibilimsel, sosyolojik, psikolojik, politik vb. açılardan bilimsel araştırma ve tartışma konusu olmuştur.

Bu konuda bizim açımızdan önemli olan dört ülkedeki uygulamadan söz etmek istiyorum.(Ayrıntılı bilgi için bkz.Garajova,2001:47,51,55,38-O'neil, 1993: 53,15-43,92-136)

1) İngiltere

İngiltere' de erken yaşta yabancı dil öğretimi için genel bir uygulamadan söz edilememekle birlikte değişik modeller uygulanmıştır. Başlangıçta sadece 8-11 yaş arasındaki çocuklara ve 1990' dan sonra örneğin Londra'da bir çok ilköğretim okulunda 3.4. sınıftan itibaren daha çok Fransızca öğretimi yapılırken bazı bölgelerdeki ilköğretim kurumlarında İtalyanca ve İspanyolca öğretimi sürdürülmekte ve haftada 25 dakikalık olmak üzere iki ders saati ile okul saatleri dışında da isteğe bağlı ders dışı etkinlikler yürütülmektedir. Önceleri yabancı dil seçimini ve dersin organizasyonunu daha çok okul yönetimi ve öğrenci ailelerinin yaklaşımları belirlemekteydi. 1990 yılında, yabancı dil öğretiminde okul başarısızlıkları göz önünde bulundurularak bütün İngiltere'de uygulanan milli bir program (national curriculum) yürürlüğe konmuştur.(O'neil, 1993:54) İlköğretimde yürütülen derslerin amacı, yöntemi ve içeriği ile onu izleyen sınıflarda yürütülecek derslerin amacı, içeriği ve yöntemi konusunda bağlayıcı bir eşgüdüm eksikliği sorunların başında gelmekteydi. İlk uygulamalarda elde edilen olumsuz sonuçlar nedeniyle bu konuda İngiliz kamuoyunda ve resmi mercilerde olumsuz bir yaklaşım hakimdi. Ancak son yıllarda önceki sorunların çözümüne yönelik örneğin öğretmenlerin meslek içi hizmet eğitimi ve çocuklara yönelik yabancı dil öğretimi konusuna büyük önem verilmeye başlanmış ve bu derse ilişkin, öğretmenlerin kullanımına yönelik çok sayıda materyal hazırlanmıştır. İngiliz sınıf öğretmenleri ve yabancı uyruklu dil öğretmenleri en fazla yararlanan öğretmen grubunu oluşturmaktadır. Bunun dışında İngiltere'de faaliyet gösteren farklı dil enstitüleri ve kuruluşlarla işbirliği yürütülmekte ve tavsiye kararları öğretmenlere iletilmektedir. İlk yıllarda sadece dinleme ve konuşma ağırlıklı günlük konuşma dili oyunlarla ve eğlenceli bir şekilde oyuncaklar, şarkılar,şiiirler, dans vb. yollarla çocukların aktif olarak katılımı sağlanarak yürütülmektedir. Ailelerle de işbirliği ve toplantılar yapılarak çocuğun boş zamanlarında da dil amaçlı etkinlikler düzenlenmektedir.

2) Fransa

Fransa'da 60'lı yıllarda deneme amaçlı başlatılan erken yaşta yabancı dil öğretimi orta öğretim ile eşgüdümlü yürütülemediği için yetmişli yıllarda terk edilmiş daha sonra 80'li yıllarda tekrar belli sayıda temel eğitim okullarında uygulanmaya başlamıştır. Ancak 1995 'ten sonra ikinci sınıftan itibaren bütün okullarda uygulanmaya başlamıştır. En yaygın yabancı dil İngilizce olmakla birlikte Almanca, İtalyanca ve İspanyolca da yoğun öğretilen dillerden olmuştur. Haftalık ders saatlerinin öğretim programına yayılması bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Öğretmen ihtiyacı önceleri ilköğretimdeki deneyimli ve yabancı dil bilen öğretmenlerin meslek içi kurslarla eğitimi yoluyla, daha sonrada iki yılı üniversitede yürütülen ve kalan iki yılı da daha çok uygulama ağırlıklı eğitim yüksek okullarında yürütülen dört yıllık bir lisans eğitimi almış öğretmenler tarafından karşılanmaya başlamıştır. Ayrıca ülkelerarasında yapılan anlaşmalar yoluyla öğretmen değişimi programlarıyla öğretmenlerin yabancı dil beceri ve deneyimlerinin iyileştirilmesi sağlanmaktadır. Yabancı dil seçimi daha çok öğretmenlere bırakılmakla birlikte öğrenci istediği takdirde dilini değiştirebilmektedir. 4.5. yıllarda haftada iki veya üç saat yürütülen yabancı dil dersleri notlandırılmamakta, öğrencilerin ilgi ve istekleri dikkate alınarak onların dinleme ve iletişim becerilerini geliştirmeleri, yabancıya karşı ilgilerinin artırılması kesin bağlayıcı bir ders içeriği uygulanmaması öğretmenlerin dersi daha özgürce biçimlendirmelerini sağlamaktadır. Son yıllarda bu alanda karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik örneğin öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla ders içeriği, program ve materyal geliştirme gibi konularda değişik projeler yürütülmekte ve organizasyonlar gerçekleştirilmekte, ilköğretim ve ortaöğretim arasında eşgüdümlü geçişi ve öğretimde sürekliliği sağlayacak çalışmalar başlatılmaktadır.

3) İtalya

Belli projeler ve kısmi olarak uygulanan temel eğitimde yabancı dil dersi 1990 yılında uygulamaya konan yasa ile bütün ilköğretim okullarında zorunlu tutulmuştur. İngilizce, Almanca, Fransızca ve İspanyolca dillerinden biri öğrenciler tarafından seçilerek veya daha sonraki yıllarda sürdürülen eğitim kurumunun yabancı dil öğrenme olanaklarına bakılarak okul tarafından belirlenen yabancı dil dersine öğretmen sorunu nedeniyle ikinci sınıftan değil de üçüncü sınıftan itibaren haftada üç ders saati olarak uygulanmaya başlanmış ve öğrenciler beşinci yıldan sonra gerçekleştirilen bir seviye tespit sınavına göre de daha sonraki sınıflarda yürütülen yabancı dil derslerine yönlendirilmektedirler. Yabancı dile diğer ülkelerden daha fazla önem veren İtalyanlar 1995'ten sonra yabancı dil saatlerini artırarak haftada 30 saate kadar çıkarmışlardır. Bu da bazı düzenleme sorunlarına neden olmuştur. Dersin planlanması ve uygulanması sürecinde ortaya çıkan sorunlar ise bizdeki gibi her sınıfa bir öğretmen uygulaması yerine her iki sınıfın bütün derslerinin üç öğretmen tarafından yürütülmesi ve bunların kendi aralarında işbirliği ve eşgüdüm sağlanması yoluyla sorunu aşmışlardır.

Öğretmen sorununu çözmek için öncelikle yazılı ve sözlü bir sınavda başarılı olan öğretmenlere yönelik farklı düzeylerde değişik kurslar düzenlenmiş ve bu kurslara katılan öğretmenlerin tam veya kısmi zamanlı izinli sayılarak yoğun olarak kendilerini bu alanda geliştirmeleri sağlanmıştır. Bu konuda ülkede bulunan dil enstitüleri ve o dillerin uzmanlarından yararlanılmıştır. Öğretmenlere öğretimde yararlanacakları çok sayıda materyal hazırlanmıştır. Gelecekte ilköğretim okullarında öğretmenlik yapacak lisans öğretimine girmek için yabancı dil bilme koşulu getirilmiştir. İlköğretimdeki yabancı dil derslerinin amacı çocuğa yabancı dilde iletişim becerileri kazandırmak ve zihinsel gelişimi ile farklı kültürlerle karşı olumlu yaklaşımlar gösterecek bir kişilik oluşumuna katkı sağlamaktır.

4) Almanya

Bu konuda İngiltere' de yapılan araştırmanın etkisi Almanya'da da görülmüş ve Waldorf iki dilli okulları dışında 1970'li yıllara kadar temel eğitimde yabancı dil dersleri zaman zaman denenmiş ve terkedilmiştir; özellikle 1970'li yıllardaki bu alanda yapılan bilimsel araştırma sonuçları Almanya'da belli eyaletlerin dikkatini çekmiş ve uygulamada eyaletler arasında farklılıklar bulunmakla birlikte daha çok 3. yıldan itibaren önce İngilizce daha sonra Fransızca öğretimi haftada iki veya üç ders saati şeklinde uygulanmaya başlamıştır. O dönemlerde karşılaşılan sorunların başında öğretmen kaynağı, yabancı işçi çocuklarının Almanya'ya uyum sorunları nedeniyle ilköğretimde yabancı dil olarak Almanca'nın öğretimine daha fazla yoğunlaşmayı belirtebiliriz. Sözlü dil kullanımının ağırlıklı olarak yürütüldüğü bu derslerin içeriği, temel eğitim içerik ve yöntemleri göz önünde tutularak ödev verilmeden, sınav yapılmadan, notla değerlendirilmeden yürütülüyor ve çocuğun yabancıya karşı hoşgörü tutumu geliştirmesine yönelik bir eğitim veriliyor.

İlköğretime yönelik öğretmenlerin kaynağı bazı eyaletlerde yabancı dil branş öğretmenleri veya yabancı dil yeti ve becerilerine sahip sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Genel anlamda ilköğretime yönelik öğretmenler en az üç yıllık bir üniversiteye bağlı eğitim yüksekokullarında veya öğretmen yüksekokullarında görülen en az üç yıllık bir genel ve bir uzmanlık lisans eğitimi ve iki yıllık bir staj eğitiminden geçiriliyor. Uzmanlık alanı eğitimi seçmeli olup bir yabancı dilde olabildiği için ilköğretim öğretmenlerinin birçoğu yabancı dil bilmektedirler. Hemen her dönemde meslek içi kurslar ve seminerler düzenlenmekte, başka ülkelerle öğretmen değişim programları yürütülerek öğretmenlerin mesleki beceri ve bilgileri yenilenmektedir. Halen bütün Almanya'da uygulanan tek tip bir model bulunmamaktadır.

4. Ülkemizdeki Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Uygulamalarına Bakış

Cumhuriyetin kurulmasından sonra 50'li yıllara kadar erken yaşta yabancı dil öğretimi sadece özel yabancı okullarda yürütülürken 1956 yılında önce Galatasaray Lisesinde bazı derslerin yabancı dilde yürütülmesine başlanmış, 70'li yıllardan başlayarak ilköğretim beşinci sınıftan itibaren eğitim veren yabancı dilde eğitim yapan Anadolu Liseleri ve Ankara Koleji gibi özel okullar açılmaya başlanmıştır. Bunun yanında Takviyeli yabancı dil dersi yapan özel okullar da kurulmaya başlanmıştır. (Demirel, 1993:13-18) Yabancı dil olarak önceleri İngilizce, Almanca, Fransızca ve İmam hatip Liselerinde Arapça öğretimi sunulmakta iken bu denge giderek İngilizce lehine dönmüş ve bugün yabancı dille eğitim yapan veya takviyeli yabancı dil eğitimi veren okulların çoğunda İngilizce eğitimi yapılmaktadır. Erken yaşta yabancı dil öğretimi ülkemizde ancak 1997/98 yılında gerçekleştirilen eğitim reformuyla zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla uygulamaya konmuştur. Buna göre devlet okullarında 3. veya 4. yıldan itibaren haftada dört saat yabancı dil dersi verilmeye başlanmıştır. Genel anlamda yabancı dil dersi olarak tek yabancı dil İngilizce dersi uygulaması dikkat çekmektedir. Bu durum ise özellikle İngilizce öğretmen açığına neden olmuştur. Açığı kapatmak için de İngilizce öğretmenliği ve İngiliz dili ve Edebiyatı mezunları dışından da öğretmen alımları gündeme gelmiştir. Ülkemizde yeni bir uygulama olan ilköğretimin 3. 4. ve 5. sınıflarında yürütülen yabancı dil derslerine ilişkin ayrıntılı araştırmaların eksikliği yaşanmaktadır. Ancak fakültelerin öğretmenlik bölümlerinde çocuklara yönelik sadece bir dersin yürütülmesi bu konudaki yetersizliğimizi anlatmaya yeter sanırım. Çocuklara yönelik yabancı dil derslerine ilişkin öğretmen eğitiminde ayrı lisans programı ve gerekli ders araç gereçlerinin sağlanması ile bu alana ilişkin öğretiler ve yöntemli eğitim hizmetleri henüz yeterince ciddiye alınmamaktadır. AB' e girme sürecinde bulunduğumuz bu zaman diliminde ülkemizin ve bu alanda çalışan bilim insanlarının yapması gereken çok iş bulunmaktadır.

5. Erken Yaşta Yabancı Dil Uygulamaları Ve Bu Bağlamda Geliştirilen Farklı Yaklaşımlardan Çıkarılacak Sonuçlar

Geçmişten günümüze kadar çeşitli şekillerde denenmiş erken yaşta yabancı dil öğretimi konusunu kısaca değerlendirecek olursak koşul ve olanaklar yerine getirilmediği takdirde istenilen başarı sağlanamamaktadır. Ülkemizde de 1997/98 öğretim yılından itibaren uygulamaya konan ilköğretim okullarındaki yabancı dil derslerinde beklenen başarının elde edilebilmesi için başka ülkelerin bu alandaki deneyimlerinden yararlanarak "Amerika'yı yeniden keşfetmek" durumuna düşmememiz gerekir diye düşünmekteyim. Erken yaşta yabancı dil öğretiminde başarısızlığın temel nedenlerinin başında 1) ilk ve orta dereceli öğretim kurumları arasında eşgüdüm sağlanarak yabancı dil öğretiminde sürekliliğin sağlanamaması, 2) yabancı dil öğretimi veren öğretmenlerin niteliğinin zayıflığı, 3) yabancı dil öğretiminde okul türü, öğrencinin yaş ve gelişim özellikleri, yabancı dil dersinin amaç, içerik ve yöntemlerinin öğretiler ve yöntemli eğitimlerin ışığında ayırtmaya gidilmemesi ve bu özellikler doğrultusunda gerekli ders araç ve gereçlerinin kullanılmamasını sayabiliriz. Bu alanda araştırma yapan Alman A.Kubaneck söz konusu alanda Avrupa ülkelerinin ilk uygulamalardaki başarısızlığı için bu saydığımız nedenlerle örtüşen şu 10 nedeni göstermektedir.

1. Pragmatik veya ekonomik gereklilik eksikliği,
2. Ağ eksikliği (network),
3. Olgusal (conceptuelle) gelişme eksikliği,
4. Gerçekçi olmayan sonuç beklentisi,
5. Yapısal araştırmaların kullanılması,
6. Burstal raporunun kamuoyu üzerindeki etkileri(1976),
7. Yoğun göçmen işçilerin gelişimi ile nüfus yapısındaki değişiklikler,
8. Öğretmen eğitiminde model eksikliği ve ilköğretim arasında bir bağ kurulamaması,
9. Öğretmenlik mesleğinin EPLV(Yaşayan Dillerin Öğretimi Projesi)'ne entegre edilememesi,

10. *Kamuoyunda, diller arasında farklılık bilincinin olmaması. (O'neil, 1993 : 59)*

O halde erken yaşta yabancı dil uygulamasına geçerken başarısızlığın sebeplerini ortadan kaldıracak tedbirleri almalıyız ve şimdi kısaca genel olarak dile getireceğim erken yaşta yabancı dil uygulamasının koşullarını yerine getirmeliyiz.

1. Sonuç Ve Öneriler Yada Erken Yaşta Yabancı Dil Dersinin Koşulları

Ülkemizde yeni uygulamaya konan erken yaşta yabancı dil öğretiminde beklenen başarının elde edilmesi için yararlı ve ekonomik yatırımlar gerçekleştirilmeli, ilköğretime yönelik öğretmen eğitim modelleri oluşturulmalı ve bu modele göre yetiştirilen öğretmenler görevlendirilmeli; ithal etmek yerine ülkemizin koşullarına uygun gerekli modern ders araç ve gereçleri hazırlanmalı, ana dili bilinci ile farklı yabancı dillerin öğrenilmesi bilinci kazandırılmalı; Sokrates projesi gibi AB'nin eğitim projelerine yoğun katılımlar sağlanarak öğrenci ve öğretmen değişim programları uygulanmaya konmalı ve

şimdi kısaca belirteceğim erken yaşta yabancı dil dersini yürütme koşullarının eksiksiz olarak yerine getirilmesine özen gösterilmelidir.

Buna göre yabancı dil dersinde öncelikle 1. konuşma , dinleme ve görsel algılama becerilerinin geliştirilmesi, 2. öğretimin somutlaştırılması, 3. çocukların aktif, keşfederek, yaparak öğrenme alışkanlıklarından yararlanılması, 4. dersin değişkenlik, dinamiklik ve koşul/duruma göre biçimlendirilmesi, 5. konuların yavaş yavaş ve tekrarlar yaparak eğlenceli bir şekilde öğretilmesi, 6. öğrenirken öğrencilerin bütünlükçü bir yaklaşım sergilemelerini sağlama, 7. derslerde daha çok yabancı dil kullanma, 8. öğretmenin arkadaş rolü üstlenmesi ; diğer öğretmenlerle eşgüdüm ve işbirliği sağlama , 9. öğrencilerin kültürler arası deneyim kazanmasına yönelik çalışmalar yapma, 10. sınavlar yapmaksızın sonuca yönelik planlamalar yapma, 11. belli bir okul ve sınıf farkı gözetmeksizin, öğretim programına bütün çocukların katılımını teşvik etme,(ayrıntılı bilgi için bkz.Aslan, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi 35/2008 yayınlanacak makale) gibi unsurların gözönünde bulundurulması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ASLAN, O. (2008) Eğitim Fakülteleri Kapsamında İlköğretime Yönelik Farklı Yabancı Dil Öğretmeni Modelleri, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi 35/2008 yayınlanacak makale.
- DEMİREL, Ö. (1993) Yabancı Dil Öğretimi. İlkeler, Yöntemler, Teknikler. Usem Yayınları.
- GARABEDİAN, M. (1991) Enseignement/Apprentissages Précoces des Langues. Hachette F.L.E.
- GARAJOVA, K. (2001) Fremdsprachen im Primarschulbereich. Tectum Verlag.
- GOETHE-INSTITUT, (1997) Recommendations de Nuremberg, Munich.
- KİLİMCİ, A. (1998) Anadilinde Çocuk Olmak. Papirüs.
- O'NEİL, C. (1993) Les Enfants et L'Enseignement des Langues Etrangères. Hatier/Didier.